

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมปัจจุบันซึ่งระบบเศรษฐกิจเป็นระบบทุนนิยม จุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดของการค้าขาย คือ การทำกำไรจากการประกอบธุรกิจให้ได้มากที่สุด ทำให้การประกอบการค้าของผู้ประกอบการบางรายไม่ได้คำนึงถึงวิธีการที่จะทำให้ตนได้รับผลตอบแทนให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้แม้ว่าในความเป็นจริงแล้วการกระทำเช่นนั้นอาจจะเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่เหมาะสมก็ตาม

การนำภาพลักษณ์หรือลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดที่สามารถระบุถึงบุคคลผู้มีชื่อเสียงไปหาประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือความยินยอมจากบุคคลผู้มีชื่อเสียงก็เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่มีการนำมาใช้บ่อยครั้ง เช่น การนำ ชื่อ (name) รูปหรือลักษณะเด่น (image) หรือ เสียง (voice) ของบุคคลผู้มีชื่อเสียงไปประกอบการโฆษณา

การนำภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียงไปใช้โดยมิชอบเพื่อประกอบการโฆษณาเพื่อวัตถุประสงค์ในการหาประโยชน์นั้นมีหลายรูปแบบ ยกตัวอย่างเช่น การเลียนแบบลักษณะคำพูดหรือ ลักษณะวิธีการออกเสียงของผู้ประกาศข่าวที่คนส่วนใหญ่ในสังคมรู้จักเพื่อดึงดูดความสนใจในสินค้าหรือบริการของผู้ประกอบการ หรือ การนำรูปถ่ายของบุคคลผู้มีชื่อเสียงมาประกอบการโฆษณาเพื่อให้คนทั่วไปเข้าใจว่าบุคคลผู้มีชื่อเสียงในรูปถ่ายนั้นมีความสัมพันธ์ในเชิงรับรองคุณภาพ (Endorsement) กับสินค้าหรือบริการของผู้ประกอบการ เป็นต้น

รูปแบบของการหาประโยชน์โดยมิชอบจากภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียงที่ได้กล่าวมานี้ในประเทศไทยจะพบมากในสื่อโฆษณาทางวิทยุซึ่งจะมีลักษณะเป็นการดึงดูดความสนใจโดยลักษณะคำพูด หรือลักษณะวิธีการออกเสียง โดยผู้ฟังจะไม่เห็นหน้าผู้พูด การหาประโยชน์ดังกล่าวเป็นรูปแบบหนึ่งของการหาประโยชน์จากภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแล้ว การเลียนแบบคำพูด หรือวิธีการออกเสียงอาจจะไม่ได้ก่อให้เกิดผลเสียหายแก่บุคคลผู้มีชื่อเสียงเท่าใดนัก เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของการหาประโยชน์ในรูปแบบนี้เป็นการกระทำเพื่อเรียกร้องความสนใจให้ผู้ฟังหันมาสนใจโฆษณาเท่านั้น และโดยทั่วไปผู้ฟังก็มักจะไม่ได้เชื่อว่าบุคคล

ผู้มีชื่อเสียงนั้นเป็นผู้พูดจริง ๆ การหาประโยชน์จากภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียงในลักษณะนี้อาจจะถือว่าเป็นการกระทำที่เหมาะสม และชอบด้วยกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการหาประโยชน์จากภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียงโดยมิชอบบางประการ อาจจะทำในรูปแบบที่ทำให้บุคคลทั่วไปเชื่อว่าบุคคลผู้มีชื่อเสียงนั้นมีความเกี่ยวข้องกับสินค้าหรือบริการในทางใดทางหนึ่ง เช่น การนำรูปของศิลปินชื่อดังมาติดไว้ที่ปกเทปทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ศิลปินคนนั้นไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับผลงานชิ้นนั้นเลย เป็นต้น การหาประโยชน์ในรูปแบบนี้ย่อมส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลผู้มีชื่อเสียงในลักษณะที่เป็นค่าขาดรายได้จากการให้สิทธิ (Loss of License fee) การกระทำเช่นนี้อาจจะถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม และไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนี้ บุคคลผู้มีชื่อเสียงย่อมควรมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้นำภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียงไปหาประโยชน์ได้

นอกจากนั้น ในการหาประโยชน์จากภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียงในบางรูปแบบอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์ที่มีอาจคำนวณเป็นเงินได้ (non-pecuniary interest) ของบุคคลผู้มีชื่อเสียงได้ด้วย เช่น การนำรูปของบุคคลผู้มีชื่อเสียงไปติดที่หน้าปก VCD อนาคต เป็นต้น รูปแบบการหาประโยชน์เช่นนี้นอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายในเชิงขาดรายได้จากการค่าสิทธิที่พึงได้รับแล้ว ยังเป็นการหาประโยชน์ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นที่ยอมรับในสังคมของบุคคลผู้มีชื่อเสียง (Interest in Reputation) หรือ ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของบุคคลผู้มีชื่อเสียง (Interest in Feeling) ซึ่งเป็นประโยชน์ที่ควรได้รับความคุ้มครองอีกประการหนึ่งด้วย

การคุ้มครองสิทธิเช่นนี้ภายใต้กฎหมายไทยก็มีอยู่แล้วบ้าง เช่น การคุ้มครองภายใต้กฎหมายละเมิด มาตรา 420 ซึ่งเป็นหลักทั่วไป หรือ การคุ้มครองภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาบางกรณี เช่น การคุ้มครองการเผยแพร่ภาพของบุคคลซึ่งเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ออกสู่สาธารณะโดยเจ้าของลิขสิทธิ์ แต่การคุ้มครองที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้นยังไม่ชัดเจนในขอบเขตและความเหมาะสมในการคุ้มครอง และการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลผู้มีชื่อเสียง

ดังนั้น จากความไม่ชัดเจน และความไม่แน่นอนในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นภายใต้กฎหมายไทย จึงสมควรนำปัญหาดังกล่าวมาศึกษาวิจัยเพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการในการคุ้มครองสิทธิในภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียง ภายใต้กฎหมายไทยในปัจจุบัน และหลักกฎหมายของต่างประเทศที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิในภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียง
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดตามกฎหมายต่างประเทศ และประเทศไทย เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิในภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียงมีความชัดเจนและเหมาะสม

1.3 สมมติฐานในการวิจัย

สิทธิในภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียง เป็นสิทธิอย่างหนึ่งซึ่งสามารถนำไปหาประโยชน์ในทางการค้าพาณิชย์ได้หลายรูปแบบ แต่ภาพลักษณ์ของผู้มีชื่อเสียงนี้กลับถูกลักลอบนำไปหาประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาต การคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ภายใต้กฎหมายไทยยังไม่มีความชัดเจน และยังไม่เพียงพอ ดังนั้น จึงน่าจะมีความหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองสิทธิในภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียง

1.4 วิธีการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลโดยใช้วิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆที่มาจากเอกสาร (Documentary Research) เช่น ตำรา ผลงานวิจัย บทความกฎหมายต่างๆทั้งในและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป

1.5 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาถึงแนวคิด หลักการการคุ้มครองสิทธิในภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียง โดยศึกษาเฉพาะกรณีการนำบุคคลผู้มีตัวตนจริงไปหาประโยชน์ โดยที่การหาประโยชน์จะเป็นการนำภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียงไปหาใช้ในการโฆษณา โดยพิจารณาจากแนวทางการคุ้มครองในต่างประเทศ และเปรียบเทียบกับประเทศไทย เพื่อพิจารณาว่าภายใต้บริบทของสังคมไทยการคุ้มครองสิทธิในภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียงจะต้องคุ้มครองลักษณะใดจึงจะเหมาะสมกับสังคมไทย ทั้งนี้ในการศึกษาครั้งนี้จะไม่รวมถึงการหาประโยชน์จากลักษณะของบุคคลที่ไม่มีตัวตนอยู่จริงหรือแต่งขึ้นมา (Cartoon Character)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เพื่อทราบแนวคิด หลักการในการคุ้มครองสิทธิในภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียง ภายใต้กฎหมายไทยในปัจจุบัน และหลักกฎหมายของต่างประเทศที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิในภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียง
2. เพื่อเปรียบเทียบแนวความคิดตามกฎหมายต่างประเทศ และประเทศไทย เพื่อพัฒนาการคุ้มครองสิทธิในภาพลักษณ์ของบุคคลผู้มีชื่อเสียงให้มีความชัดเจนและเหมาะสม

1.7 คำนิยามศัพท์

“บุคคลผู้มีชื่อเสียง” หมายถึง บุคคลที่สาธารณชนในประเทศรู้จักดี หรือ สาธารณชนสาขาที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยรู้จักดี

“ภาพลักษณ์ของบุคคล” หมายความว่า สิ่งใด ๆ ก็ตามซึ่งสามารถแสดงถึงลักษณะที่เกี่ยวกับบุคคล (aspect of personality)

“สิทธิในภาพลักษณ์ของบุคคล” หมายถึง ประโยชน์ที่พึงได้รับความคุ้มครองในสิ่งใด ๆ ก็ตามซึ่งสามารถระบุถึงลักษณะที่เกี่ยวกับบุคคลจากการนำไปหาประโยชน์เชิงพาณิชย์โดยมิชอบ